

Beter leven voor geitenbokjes

Management rondom opfok optimaliseren

Dr. René van den Brom, GD

Een van de vier uitgangspunten in het bokjesplan van NGZO en LTO is dat het primaire bedrijf verantwoordelijk is voor en aanspreekbaar is op de uitval van alle lammeren tot een leeftijd van 21 dagen. Om deze doelstelling te realiseren is optimale zorg en aandacht vereist zonder onderscheid te maken tussen bokjes en geitjes. In dit artikel suggesties om de zorg voor zowel de bokjes als geitjes tot 21 dagen op het bedrijf van geboorte te optimaliseren.

Casus: biest

Opslag en opwarmen van biest dient met zorg te gebeuren. Op een melkgeitenbedrijf werd sterfte van jonge lammeren gemeld. Uit pathologisch onderzoek bleek dat de lammeren stierven aan een bloedvergiftiging die werd veroorzaakt door de ziekmakende *E. coli* bacterie. Bij navraag bleek dat op het bedrijf gebruik werd gemaakt van runderbiest. Deze biest werd in grote hoeveelheden verzameld en ingevroren (10-20 liter). Op het moment dat er biest nodig was werd deze uit de diepvries gehaald om te ontdooien. Het ontdooiproces duurde lang. Er werd geconcludeerd dat het aanneemelijk was dat door het langdurige invries- en ontdooiproces de kwaliteit van de biest te lijden had gehad. Dezelfde klachten zijn waargenomen op een bedrijf waar gebruik werd gemaakt van bakken met warm water waarin de biest werd opgewarmd, maar waarbij sprake was van onvoldoende hygiëne, waardoor ziekteverwekkende *E. coli* zich kon vermeerderen. Elke dag het water in de waterbakken verschoneren verhielp gelukkig het probleem. Het advies is om zeer zorgvuldig en bewust van risico's met biest om te gaan.

Het plan van de Nederlandse Geiten-Zuivel Organisatie (NGZO) en de vakgroep Melkgeitenhouderij van LTO Nederland om bokjes een beter leven te bezorgen ligt op tafel en heeft als doelstelling het sterftcijfer van lammeren omlaag te brengen. Dit streven geldt met name op afmestbedrijven. Aan ons allen om deze uitdaging aan te gaan. Op veel bedrijven zal het aflamseizoen er vanaf komend jaar anders

Tips en trucs

- Werk volgens vaste protocollen; kies voor een adequate, simpele en overzichtelijke administratie van essentiële zaken, zeker in het begin van de opfokperiode en zorg dat die informatie het dier makkelijk kan volgen.
- Identificatie en registratie is nodig om betrouwbare gegevens te verkrijgen.
- Ontsmet de navel van alle lammeren direct na de geboorte.
- Zorg dat alle lammeren voldoende biest van goede kwaliteit krijgen.
- Controleer de biestverstrekking door IgG's in bloed van lammeren te onderzoeken.
- Vermijd het mengen en doorschuiven van groepen.
- Pas 'all-in-all out' toe.
- Controleer het klimaat in de lammerstal.
- Stel in geval van problemen in een vroeg stadium een diagnose.

gaan uitzien. Het NGZO/LTO-plan leidt er ook toe dat de aflamperiode nog drukker zal worden. Geitenhouders staan voor de uitdaging om de sterftepercentages van alle lammeren omlaag te brengen. Alvorens daar gericht actie op te ondernemen, is het van belang om te weten wat de belangrijkste redenen van sterfte van jonge lammeren zijn. Vervolgens kunnen de risicofactoren van die aandoeningen worden bepaald, zodat er actie ondernomen kan worden om ze weg te nemen. In alle gevallen geldt dat wanneer zich problemen voordoen rond de geboorte, tijdens de opvang of opfok, het van belang is om zo snel mogelijk een diagnose te stellen, zodat zo gericht mogelijk kan worden bijgestuurd. Het voeren van een adequate, simpele en overzichtelijke administratie kan daarbij helpen.

Sterfte eerste weken

Enkele van de belangrijkste oorzaken van sterfte in de weken na de geboorte, zijn:

- neonatale diarree (voedingsgerelateerd, bacterieel (*E. coli*, *Salmonella* spp.), viraal (rota- en coronavirussen), parasitair (*Cryptosporidium parvum*))
- luchtwegproblemen
- navelinfecties
- floppy kid syndrome.

Oog voor de (hoog)drachtige geit

Voeding en gezondheid van de drachtige geit zijn in hoge mate bepalend voor de vitaliteit van de lammeren bij de geboorte. De kans op een vlotte geboorte van vitale voldragen lammeren is het grootst bij gezonde niet te vette geiten. Melkziekte en slepende melkziekte zijn voorbeelden van oorzaken van abortus, vroeggeboorte, doodgeboorte en geboorte van slappe lammeren. Daarnaast kunnen tekorten aan bepaalde sporelementen en ondervoeding van de geit leiden tot geboorte van dode en slappe lammeren. Kortom, voor vitale lammeren zijn fitte moederdieren nodig. Sterfte van lammeren rondom de geboorte is daarnaast ook afhankelijk van de afwezigheid van abortus veroorzakende ziektekiemen. Wanneer in een koppel abortus optreedt, wordt vaak ook vroeggeboorte, doodgeboorte en geboorte van zwakke lammeren gezien. Verschillende bacteriën, virussen en parasieten kunnen deze problemen veroorzaken, zoals *Chlamydia abortus*, *Listeria*-bacteriën, *Escherichia coli*, *Yersinia*-bacteriën, border disease virus, *Toxoplasma gondii*.

Hygiëne en biest zijn essentieel

Lammeren direct na de geboorte opvangen in een schone en goed te reinigen omgeving is

verlopen. Herhaal dit bij het optreden van problemen. Om infectierisico's te verminderen, is het aan te raden om oormerken pas aan te brengen als de lammeren droog zijn. In de eerste weken na de geboorte zijn neonatale diarree, luchtweginfecties, gewrichtsontsteking en floppy kid syndroom veelvoorkomende oorzaken van sterfte (zie kader 3). Ondanks het feit dat de oorzaak van floppy kid syndroom nog niet duidelijk is, geldt voor veel van de andere genoemde problemen dat ze zijn terug te voeren op een oplopende infectiedruk en onvoldoende weerstand en hygiëne. Voor luchtweginfecties geldt daarnaast dat het klimaat in de stal en het management belangrijke risicofactoren zijn. Managementfactoren die van invloed zijn, zijn de wijze van opvang na de biestperiode, het gebruik van een ziekenboek en het mengen van (leeftijdsgroepen).

Ten minste tot 21 dagen

Voor meer bedrijven dan nu het geval is betekent dit plan dat alle lammeren de overgang van biest naar (kunst)melkvoedingen op het geboortebedrijf gaan meemaken. De benodigde capaciteit van aanleer- en drinkfaciliteiten gaat daarmee omhoog, alsmede het aantal handjes dat daarvoor nodig is. Een

Maak nu al een plan voor komende jaren

essentieel. Veel bedrijven gebruiken hiervoor plastic bakken of kartonnen dozen. Plastic bakken zijn beter geschikt dan bijvoorbeeld houten bakken, omdat plastic goed te reinigen en desinfecteren is en er zodoende geen of minder ziektekiemen achterblijven. Voor eenmalig te gebruiken kartonnen dozen geldt dit ook. Vervolgens is het van groot belang om de navels van lammeren direct na de geboorte te ontsmetten met jodiumtinctuur. Biestverstrekking direct en gedurende de eerste 24 uur na de geboorte is noodzakelijk. Voor biest geldt dat hoe vlugger en hoe vaker voldoende verse biest wordt verstrekt, hoe beter dit is. Van de kwaliteit van de biest kan op het bedrijf een indruk worden verkregen met behulp van een refractometer. Of de biest vervolgens tot een acceptabel niveau van antistoffen (IgG's) in het lam leidt, kan worden gecontroleerd door de IgG's in bloed op een leeftijd van twee tot vijf dagen te meten. Doe dit bij de start van het aflamseizoen bij minimaal vijf dieren om te weten of de biestvoorziening in principe goed is

voorspoedige groei en ontwikkeling vraagt ook hier weer om aandacht. Denk hierbij onder andere aan het regelmatig schoonmaken van de drinkautomaat, het correct aanlengen van de melkpoeder, de melktemperatuur aan de speen en de beschikbaarheid van voldoende spenen.

Opfokruimte

Aandacht voor de gezondheid en conditie van het moederdier is dus uitgangspunt. Hygiëne, navelontsmetting en biest bepalen vervolgens of een goede start van de opfok mogelijk is. De ruimte waarin de lammeren daarna gedurende de kunstmelkperiode verder worden opgefokt, kan op veel bedrijven veel beter. Omgevingstemperatuur, ventilatie en droogte van het ligbed in deze ruimte moeten optimaal zijn om lammeren gedurende deze gevoelige periode van hun leven, waarin de hoeveelheid circulerende antistoffen uit de biest afneemt en de eigen afweer zich geleidelijk ontwikkelt, zo goed mogelijk te vrijwaren van infecties. Ik raad u aan om

Foto: Piet Vellema

Het aantal op te fokken lammeren zal waarschijnlijk toenemen. Om de infectiedruk laag te houden is aandacht voor het complete management essentieel.

eens bij een aantal collega's te gaan kijken om ideeën op te doen hoe u de inrichting van uw opfokruimte kunt verbeteren.

Conclusie

Hoogstwaarschijnlijk zal in de aankomende jaren het aantal lammeren dat opgefokt wordt op de meeste bedrijven toenemen. Dit leidt tot extra werkdruk in een vaak toch al hectische tijd. Aandacht voor huisvesting, verzorging, voeding, klimaat, hygiëne en het management daaromheen zijn essentieel om de infectiedruk laag te houden. Het is aan te bevelen om nu al een plan te maken, zodat de lammerperiode en opfok zo gunstig mogelijk verlopen. ✓

Plan van aanpak

1. De melkgeitenhouder is verantwoordelijk en aanspreekbaar voor de uitval tot een leeftijd van 21 dagen van alle lammeren.
2. De geitenhouder moet in principe de keuze voor de afzet van zijn bokje kunnen blijven maken voor zelf afmesten, naar de bokkenmesterij of pet food of nieuwe afzetkanalen.
3. Het sterftepercentage op melkleverende en opfokbedrijven moet haalbaar zijn voor gespecialiseerde afmestbedrijven.
4. Het plan van aanpak wordt ingebed in het kwaliteitssysteem KwaliGeit van de sector.